

V kostech je otištěn celý život člověka, říká antropolog

Na místě zaniklého hřbitova u kostela sv. Ducha ve Všerubech u Plzně probíhá již pátou sezonu významný výzkum lidských koster z období přelomu středověku a novověku. O jeho cílech hovoří vedoucí projektu, antropolog Vladimír Sládek ze Západočeské univerzity.

Čím je výzkum ve Všerubech důležitý?

Je průlomový tím, že je prvním v Česku, který je zacílen na podrobnou terénní analýzu kosterních nálezů. Stanovili jsme si dva cíle – jedním je pomoci kosterních charakteristik popsat, jaký měli lidé přelomu středověku a novověku vztah ke smrti, pohřbívání a lidským ostatkům. Druhý je vypracovat postupy nebo metodologii výzkumu kosterních pozůstatků, která by se

jako vzor dala použít na dalších nalezištích. Vytváříme metodiku toho, jak mají s kostrou přímo v terénu vědci zacházet a pracovat. Jak hledat alternativy řešení pro antropologickou a archeologickou terénní praxi.

Proč jste si vybrali Všeruby?

Všeruby jsou z historických pramenů významné. Čili jsou zde dobré podmínky pro kosterní nálezy. Díky vedení obce jsou tu navíc i dobré podmínky pro soustředěný výzkum. Hlavní přínos však rozhodně není jenom v tom, že tu nacházíme kostry. To můžeme leckde. Důležité je vědět, jak je studovat, co s nimi dělat, a také, jak je interpretovat. To je vlastně naše role ve Všerubech. Snažíme se vypracovat „návod“ k záznamu a interpretaci nálezů.

Co všechno z kostí rozpoznáte?

Kost je – trochu v rozporu se vžitým názorem – živá, není to statický orgán. Člověk se během života stále proměňuje: mění své nároky na pohyb, stravu, mění se jeho vztah k prostředí. Kdyby kost byla pouze pevná a neměnná, tak by se v mládí připravila na to, co ji čeká. Kdyby však dotyčný změnil styl života, nebyla by schopna se znovu přizpůsobit. Stejně tak kostra reaguje po smrti. Zachovalost kostry se liší například podle způsobu uložení těla – jinak se rozkládá tělo v rakvi, jinak uložené přímo v zemi. Vliv má pochopitelně i prodleva mezi smrtí a pohřbem, poloha hřbitova atd. To, jak kostru zachytíme při výzkumu, tedy vypovídá o pohřebních zvyklostech.

Jak kost funguje?

V podstatě můžeme říct, že v kosti

Doc. Mgr. Vladimír Sládek, Ph.D., přednáší biologickou antropologii na Západočeské univerzitě v Plzni

fungují tři skupiny stavebních buněk. Pro jednoduchost je můžeme přirovnat k velké stavební firmě. První jsou osteoblasty, jakási agentura, která má za úkol plánovat a tvořit nové kostní buňky – osteocyty. To jsou už vlastní stavebníci, kteří se starají, aby kostní tkáň plnila svoji funkci, například na základě příkazů rozhodují, co udělat s vápníkem, jak ho vyplavit, kam uložit. Osteocyty zaručují to, že si kost zachovává své funkční a metabolické vlastnosti. Pak je tam i třetí

skupina, bourací četa osteoklastů, která přijde a rozkládá kostní hmotu. Uvolňuje místo, kam se zase může nastěhovat nová stavební skupina. Protože stavební agentura reaguje na požadavky okolí, můžeme zpětně vysledovat, co její majitel za života podnikal. Jednoduše to kost zapíše do svého tvaru a struktury.

K tomu, aby toto rozpoznali, tedy vychováváte vaše studenty?

Jistě. To nám umožní zkvalitnit naše poznání minulosti. Protože přijdou lidé schopní posbírat nová data a nově nahlížet na starší otázky. Dnes jsme někde na hranici, který nám stávající metody dovolují. Pokud budeme výzkumy dělat stejně jako dosud, nic nového se už pravděpodobně o kostře nedozvíme. My ale máme nové přístupy, jak v terénu, tak v laboratoři, a ty mají své

limity zase o kus posunuté. Tak jsme schopni se z kostry dovědět obrovské množství nových informací.

Znamená to, že antropologové by se měli účastnit terénních výzkumů, třeba i krátkodobých?

Antropologové by měli převzít zodpovědnost za výzkum kostry v terénu a stát se stabilní součástí výzkumného týmu. Dnes už jsou na to připraveni, třeba v Plzni mají za sebou absolventi oboru antropologie populací minulosti dva roky přípravy v terénu. Při výzkumech by měl investor počítat s tím, že musí přizvat a zaplatit nejen archeology, ale i antropology, kteří jsou schopni zpracovat informace z kostry. Věřím, že se to vyplatí. Antropologové v terénu zachytí nové poznatky, které jsou jinak destruktivní povahou terénního výzkumu navždy ztraceny. (sd)